

ВІДГУК

офіційного опонента Павлюка Степана Петровича на монографію
«Традиційний одяг українців Поділля (друга половина XIX – початок XXI
ст.): історія, класифікація, конструктивно-художні та регіонально-локальні
особливості», представленої на здобуття наукового ступеня доктора історичних
наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія

Монографія докторантки Лілії Іваневич «Традиційний одяг українців Поділля (друга половина XIX – початок XXI ст.): історія, класифікація, конструктивно-художні та регіонально-локальні особливості» присвячена комплексному дослідженню традиційного вбрання українців Поділля другої половини XIX – початку XXI століття у всіх його аспектах та в просторі територіальних кордонів даного історико-етнографічного регіону. І хоча інтерес науковців до вивчення української народної одягової культури проявлявся ще з кінця XVIII ст., на сьогодні дана проблематика не втратила своєї актуальності та значущості. Посилують актуальність теми нові тенденції розвитку українського соціуму та національної культури, пов'язані із практиками застосування народних традицій у сьогочасному житті. Враховуючи історичні, соціально-економічні зміни в селах Поділля впродовж другої половини XIX – початку XXI століття, авторкою цілком логічно обґрунтовано потребу в ретельному дослідженні, систематизації і комплексному узагальненні історії розвитку народного строю подолян, класифікації його компонентів, матеріалів виготовлення й оздоблення; а також в осмисленні трансформаційних процесів та нових модифікацій. Водночас співставлення регіональних та загальноукраїнських особливостей традиційного вбрання українців Поділля дають можливість показати як узагальнену «картину» в цілісному вигляді, так і визначити локальні конструктивно-художні особливості народного одягу подолян.

Наукова новизна даної роботи полягає у систематизації та класифікації традиційного вбрання за комплексами одягу, виокремленні технологічних, композиційних і декоративних прийомів. У дослідженні Лілії Іваневич народний

костюм постає як синкретичне явище національної культури у його регіональному розмаїтті, як елемент нематеріальної культурної спадщини, що виконує символічну функцію. У сучасному суспільстві традиційний одяг сприймається також як етноідентифікаційний маркер. Комплексний характер дослідження, увага здобувачки до найменших деталей (від особливостей крою, функціональності одягу до семантики орнаментів та колористики, створення розширених узагальнених класифікацій одягу, матеріалів, технік вишивки й подільських орнаментальних мотивів, словника регіональної лексики, пов'язаної з одягом), робить дане дослідження значимим для фахівців з прикладного мистецтва, етнолінгвістів та інших галузей науки. Через велику різноманітність джерел, фактажу, більшість якого вперше вводиться до наукової бази, робота читається легко та з великим інтересом.

Варто також наголосити на тому, що традиційно Поділля як історико-етнографічний регіон учені поділяють на Західний та Східний субрегіони. Авторка монографії виділяє крім того одяг буковинської та центральної локальних зон Поділля, що має науковий сенс, послуговуючи порівняльним матеріалом, адже, до прикладу, і у фольклорі яскравими особливостями відрізняється мовно-пісенна культура наддністрянського Поділля. У роботі чітко прослідковано впливи на одягову культуру Поділля його історичних міжрегіональних та міжетнічних зв'язків. Продуктивним вважаємо розмежування понять регіональний, локальний (або субрегіональний) і вузьколокальний (або локально-зональний).

Завдяки залученню маловідомих матеріалів, музейних фондів збірок, колекцій навчально-наукових лабораторій і приватних осіб, максимально доступних на сьогодні історіографічних джерел та широкого методологічного інструментарію докторанці вдалося вперше комплексно дослідити історичні та соціально-економічні умови становлення костюма українців Поділля, починаючи з другої половини XIV ст. як періоду виокремлення територіальних меж краю, розвитку характерних традицій вбрання подолян у другій половині XIX – початку XX ст. та його модифікації впродовж 20-х рр. XX – початку XXI ст.

Практичне значення монографічної роботи полягає у тому, що проаналізовані матеріали та одержані висновки можуть бути використані при підготовці курсів та наукових праць з української етнології, культури та історії України. Запропоновані авторкою інтерпретації художньо-технологічної специфіки народних костюмів Поділля, можуть бути корисні для модельєрів-дизайнерів та реконструкторів, які створюють стилізовані, популярні та ультрамодні нині етноколекції. Вперше введено в науковий обіг розроблені здобувачкою карти-схеми поширення характерних компонентів ансамблевих комплексів українців усіх локальних зон регіону з можливістю їх детального розгляду через застосування QR-кодів. Велику практичну цінність мають сформований словник локальної термінології усіх одягових складових українців Буковинського, Західного, Східного та Центрального Поділля, репрезентовані схеми різновидів крою усіх компонентів народних костюмів подолян, таблиці подільських орнаментальних мотивів і технік вишивки та художні реконструкції комплексів традиційної ноші українців Поділля другої половини XIX – початку XX століття.

Позитивно оцінюючи монографічне дослідження докторантки, яке виконане на належному науковому рівні й з достатньою долею новизни, слід все ж зробити окремі зауваження. На нашу думку, у підрозділі 1.2. при характеристиці джерельної бази дослідження не зайвим було б, окрім представлених неопублікованих джерел (матеріалів із рукописних фондів, архівних документів, рідкісних видань, стародруків), опису музейних колекцій і світлин традиційного строю, окремо подати опубліковані джерела про народне вбрання подолян (деякі такі розвідки варто перенести з підрозділу 1.1. «Історіографічний огляд і стан наукової розробленості проблеми», скажімо працю Н. Данильченка «Етнографические сведения о Подольской губернии», К. Мельника «Путевые очерки Подолии» та ін.). Так само варто переглянути на предмет внесення до підрозділу 1.1. групи документів, які відносяться скоріше до джерел – довідники, альбоми, комплекти листівок. Аналізуючи публікації у періодичних виданнях, варто було б звернути увагу на етнографічні розвідки, розміщені на сторінках таких газетних видань другої половини XIX – початку XX ст. як «Подільські спархіяльні відомості»,

«Экономическая жизнь Подолии» та інші й окремо зробити огляд, наприклад, щорічника «Сборник сведений о Подольской губернии». Також не зайвим було б до підрозділу 1.2. внести й описати весь обсяг авторських матеріалів польових досліджень.

На наш погляд, варто було б подати у більшому обсязі порівняльні матеріали з інших історико-етнографічних зон та належним чином їх прокоментувати.

Зазначені зауваження не впливають на високу оцінку праці. Загалом представлена робота фундаментальна, фактологічно насичена, здійснена на високому науковому рівні, викладена доступною літературною мовою та є завершеним, самостійним дослідженням, в якому отримані нові обґрунтовані результати, що мають значну вагу для української етнології й історії народної культури. Дослідження «Традиційний одяг українців Поділля (друга половина XIX – початок XXI ст.): історія, класифікація, конструктивно-художні та регіонально-локальні особливості» заслуговує на проходження процедури захисту на здобуття ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.05 «етнологія».

Офіційний опонент,
доктор історичних наук,
професор, академік НАН України

Степан Петрович Павлюк